

УДК: 378

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДІАГНОСТИЧНОГО КОМПОНЕНТУ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Наталія АНАН'ЄВА, Микола БОНДАРЕНКО (Глухів)

Постановка проблеми. Діагностика є невід'ємним компонентом освітнього процесу, за допомогою якого визначається результат досягнення висунутих цілей. Без діагностики неможливе ефективне управління освітнім процесом. Діагностування містить контроль, перевірку, оцінювання, накопичення статистичних даних, їх аналіз, розглядає результати з урахуванням способів досягнення, виявляє тенденції, динаміку освітнього процесу. Виконання етапів цього, необхідного у педагогічній діяльності процесу потребує від педагогів посиленої уваги до студентів: вивчення їхніх індивідуальних здібностей і навчальних можливостей, виявлення пізнавальних потреб й інтересів, передбачення перешкод у навчанні, а також залучення самооцінки.

Діагностично-корекційний компонент передбачає формування діагностичних умінь, чому сприяє встановлення зворотнього зв'язку суб'єктів навчання, своєчасне отримання інформації про можливі труднощі в оволодінні знаннями, вміннями і навичками, становлення професійно важливих якостей. Дана інформація допоможе майбутнім інженерам-педагогам будівельного профілю самостійно коректувати свою навчальну діяльність, розвивати здатність до саморегуляції.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато дослідників, а саме С. Шишов, Г. Гаврищак, А. Белкин, І. Ильєсов, у сучасній педагогіці активно здійснюють постійний нагляд за професійно-освітнім процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням, такий нагляд називають моніторингом.

Для визначення сутності моніторингу у науково-педагогічній літературі звертаються до різних тлумачень.

Моніторинг – самостійна функція управління. У межах моніторингу провадиться виявлення та оцінювання перевірених педагогічних дій, при цьому забезпечується зворотній зв'язок, що інформує про відповідність фактичних результатів діяльності педагогічної системи її кінцевим цілям [6].

Моніторинг – процес безперервного науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного нагляду за станом, розвитком педагогічного

процесу з метою оптимального вибору освітніх цілей, завдань і засобів їх рішення [1].

Моніторинг – безперервний, довготривалий нагляд за станом середовища і управління ним шляхом своєчасного інформування людей про можливий наступ несприятливих критичних або недопустимих ситуацій (В. Полонський).

У педагогічному процесі моніторинг розглядається як: шлях отримання інформації про результативність навчального процесу (Н. Вербицька, В. Бодряков); як метод корекції освітніх процесів у системі підвищення кваліфікації [3]; експертиза розвитку якості освіти [4].

У процесі проведення моніторингу якості засвоєння освітньої програми фіксується не тільки ефективність виконання програми, а і те, які якості особистості й які вміння розвивалися при цьому, і які компетенції сформувались [5].

Метою статті є аналіз сучасних підходів до визначення діагностичного (оціночного) компоненту у процесі формування спеціальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів будівельної галузі, процесу педагогічного моніторингу про стан освітнього процесу, рейтингової системи оцінювання знань і умінь студентів за фаховими дисциплінами.

Виклад основного матеріалу. У межах власної діагностичної діяльності студент на основі рефлексії і інформації, отриманої від викладача, повинен уміти аналізувати навчальну діяльність, свої індивідуальні здібності й можливості, оцінювати навчально-пізнавальні мотиви і потреби.

Діагностична діяльність – це, насамперед, розумовий процес у складі якого виділено дві групи дій: а) пізнавальні – аналіз, класифікація, встановлення причинно-слідчих зв'язків, моделювання і переутворення моделі взаємодії, екстраполяції, узагальнення, тощо; б) технологічне визначення мети і розробка конкретних завдань діагностичного вивчення, підбір відповідного інструментарію, накопичення і обробка інформації, визначення тенденцій та перспектив розвитку.

Під час розгляду педагогічного моніторингу як процесу об'єктивації даних про стан освітнього процесу, можна інтерпретувати наголошені А. Белкіним основні функції, що реалізуються у процесі моніторингових досліджень, проектуючи

їх на процес формування спеціальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів будівельного профілю під час вивчення фахових дисциплін «Технологія будівельних процесів» та «Технологія зведення будівельних споруд»;

1) орієнтовна: а) орієнтація у пріоритетних напрямках науково-технічного розвитку будівництва; б) інформація та аналіз вимог роботодавців і ринку праці до рівня професійно-педагогічної компетентності, а разом з тим і спеціальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів; в) науково обґрунтована уява про роль спеціальної компетентності у професійно-педагогічній компетентності майбутнього інженера-педагога будівельника;

2) конструктивна: з одного боку, конкретизація індивідуальної позиції особистості в освітньому полі спеціальної підготовки, а з іншого – розширення особистісного простору за рахунок організації вивчення фахових дисциплін з урахуванням професійної спрямованості спеціальної підготовки, створення умов для самореалізації особистості;

3) організаційно-діяльнісна: постійна інтеграція отриманої інформації і науково-теоретичного знання дозволяє визначити найбільш оптимальні форми, засоби і методи під час вивчення дисциплін для успішного формування спеціальної компетентності;

4) корекційна: уточнення й, при необхідності, уточнення логіки і структури фахових дисциплін, зміна навчально-виховних завдань, що виконуються, позиція особистості у процесі навчальної діяльності під час вивчення дисциплін;

5) оціночно-прогностична: процес порівняння отриманої під час моніторингу інформації про рівень сформованості спеціальної компетентності у процесі вивчення дисциплін з контрольними точками і передбаченим кінцевим результатом навчання.

Моніторинг дозволяє не тільки діагностувати стан формування спеціальної компетентності, а й надає викладачу та студентам інформацію для прийняття стратегічних і тактичних рішень.

Одним із найважливіших завдань моніторингу є визначення показників, технології аналізу і надання інформації, а саме кваліметричне забезпечення освітнього процесу. Потрібні показники й індикатори надає система контролю, однією з моделей якої, що широко використовується в практиці вищого освітнього закладу, є рейтингова система контролю знань, другою моделлю є портфоліо.

Рейтинг (від англ. rating – оцінка, розряд) – це індивідуальний показник оцінки знань. Рейтингова технологія – система оцінки накопичувального типу, заснована на рейтингових вимірюваннях, відображає успішність студентів, їх ініціативність і творчий

потенціал, психологічну і педагогічну характеристику.

Рейтингова система дозволяє інтенсифікувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, підвищити якість професійної підготовки, активізувати форми і методи самостійної роботи за рахунок диференційованої оцінки усіх видів навчальної і науково-дослідної роботи за багатобальною шкалою [2].

Основою рейтингової системи є комплекс процедур, які забезпечують послідовний, своєчасний і систематичний нагляд за об'єктом дослідження, у нашому випадку – формування спеціальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Під час введення рейтингової технології підкреслені необхідні контрольні позиції, надані критерії оцінок, максимально набрана сума балів за кожним параметром оцінювання.

У рейтинговій системі мають місце практично всі способи здійснення моніторингу – це поточний нагляд (відстеження змін професійного розвитку під впливом освітнього процесу і визначення сенсу явищ, що здійснюються), тестування, метод тестових ситуацій, експлікація (розгортання змісту навчально-професійної діяльності), методи питань, аналіз результатів навчально-професійної діяльності.

Технологія рейтингової оцінки спрямована не тільки на виконання обов'язкової програми навчання, а, насамперед, на стимулювання рефлексивної діяльності, відповідного відношення до процесу професійної підготовки, творчої активності, здатності до самоконтролю, ініціативності й прагнення до самостійності.

Рейтингова система оцінки знань і умінь студентів за фаховими дисциплінами передбачає наступну послідовність проведення:

- стартовий рейтинг (визначення початкового рівня знань – вхідний контроль);
- поточний рейтинг (оцінка видів діяльності студентів: систематична присутність на заняттях, підготовка до лекційних і практичних занять, ступінь активності участі у кожному з навчальних занять, ведення конспектів, виконання домашніх завдань, результати тестових завдань за розділами дисциплін, виконання й захист курсових проектів, підготовка та здача екзаменів);
- творчий рейтинг (виконання і презентація рефератів, виступи з доповідями і докладами на студентських науково-практичних конференціях, робота з пошуку навчальної і наукової інформації у бібліотечному фонді).

За період вивчення таких дисциплін, використання рейтингової системи дозволяє отримати більш точні результати змін такого показника як рівень сформованості спеціальної компетентності, оскільки враховується не тільки

рівень засвоєння знань і умінь з дисциплін, а й рівень навчально-пізнавальної і професійно-орієнтованої мотивації, а завдяки додаванню у цю систему методів моніторингових досліджень, відстежується розвиток професійно важливих особистісних якостей, що містить технічне мислення, креативність, пізнавальну активність і відповідальність.

Різновидом моніторингової моделі оцінювання досягнень може служити створення спеціальних вимірників, що отримали назву портфоліо (файл чи папка для збирання і організованого зберігання робіт студента, що призначені для оцінювання), і відстеження протягом визначеного часу навчальних досягнень студентів з позицій:

- формування творчого підходу;
- готовності до пошукової діяльності в професійній області;
- самостійності виконання навчальних проєктів;
- готовності знаходити нове як у методиці вирішення завдань, так і у навчальній інформації.

Під терміном «портфоліо» розуміється спосіб фіксування, накопичення і оцінювання індивідуальних досягнень. Портфоліо є способом організації самостійної навчальної діяльності (найчастіше позааудиторної), тому що фіксує індивідуальні досягнення студентів, забезпечує самооцінку, розвиває рефлексивні навички. Даний спосіб дозволяє використовувати його у тих випадках, коли завдання складається з малої кількості елементів зі складною організаційною структурою.

Портфоліо містить вибірку основних робіт за визначений період навчання, експериментальні й практичні роботи, результати підсумкового контролю по закінченню проміжку часу, що розглядається. Використання портфоліо дозволяє реалізувати ідею оцінювання якості результатів освіти з позиції творчості студента, аналізу його здібностей до самостійної дослідницької діяльності, знаходження нових підходів до вирішення різних завдань.

Від традиційних методів оцінювання навчальних досягнень портфоліо відрізняється тим, що забезпечує обґрунтовану інформацію про процес та результати діяльності студента у режимі самостійної роботи, удосконалення його креативних здібностей і умінь отримувати власні оцінювальні судження про результати своєї діяльності. У порівнянні з традиційними тестами, основна перевага портфоліо полягає у тому, що воно характеризує якість навчання багатопланово і багатомірно, з різних позицій і протягом тривалого часу навчання.

Будучи альтернативним способом оцінювання у відношенні до традиційної форми

(тест, екзамен), портфоліо дозволяє вирішити наступні педагогічні завдання:

- простежити індивідуальний прогрес студента, який було здобуто у процесі отримання освіти, при чому без порівнянь з досягненнями інших студентів;
- оцінити освітні досягнення і доповнити результати традиційних форм контролю;
- підтримати високу навчальну мотивацію студентів;
- заохочувати їх активність і самостійність, розширювати можливості навчання і самонавчання;
- розвивати навички рефлексивної і оцінювальної (самооцінювальної) діяльності студентів;
- формувати уміння навчатися – ставити цілі, планувати і організовувати власну навчальну діяльність;
- сприяти індивідуалізації (персоналізації) освіти студентів;
- закладати додаткові посилання і можливості для успішного працевлаштування.

Висновки. Системи контролю освітнього процесу мають оцінювати не тільки кінцевий результат, а й процес навчання, фіксувати здобутки у знаннях, досягнення чи недоліки освітнього процесу, своєчасно вносити необхідну корекцію. На наш погляд, найбільш ефективною під час формування спеціальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів будівельного профілю є система портфоліо.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Белкин А. С. Компетентность. Профессионализм. Мастерство / А. С. Белкин – Челябинск: ОАО «Юж.-Урал.кн.изд-во», 2004. – 176 с.
2. Берещук М. Я. Методология поліпшення ефективності роботи викладачів ВНЗ як основа посилення самостійної роботи студентів / М. Я. Берещук, Ю. П. Бахраєв. Стратегія посилення самостійної роботи студентів у контексті приєднання України до Болонського процесу : матеріали Всеукр. наук.-метод. конф. –Х. : 2004. – С. 3–4.
3. Гавришак Г. Р. Компетентність та ключові компетенції викладача ВНЗ. Професійні компетенції та компетентності вчителя : Матеріали регіонального науково-практичного семінару / Г. Р. Гавришак. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 31–33.
4. Ильясов И. И. Проектирование курса обучения по учебной дисциплине: Пособие для преподавателей / И. И. Ильясов, Н. А. Галатенко – М. : Изд. корпорация «Логос», 1994. – 208 с.
5. Зеер Э. Ф. Компетентносный подход как методологическая позиция обновления профессионального образования / Э. Ф. Зеер. Вестник Учебно-методического объединения по профессионально-педагогическому образованию. – Екатеринбург: Изд-во Рос. Гос. Проф.-пед. Унта, 2005. Вып.1 (37). – С. 5–6.
6. Шишов С. Е. Понятие компетенции в контексте качества образования / С. Е. Шишов. – Стандарты и мониторинг в образовании, 1999. – №2, – С. 30–34.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Belkyn A. S. Kompetentnost'. Profssyonalizm. Masterstvo / A. S. Belkyn – Chelyabynsk: ОАО «Yuzh.-Ural.kn.yzd-v», 2004. – 176 s.
2. Bereshchuk M. Ya. Metodolohiya polipshennya efektyvnosti roboty vykladachiv VNZ yak osnova posylennya

samostiynoyi roboty studentiv / M. Ya. Bereshchuk, Yu. P. Bakhrayev. Stratehiya posyleniya samostiynoyi roboty studentiv u konteksti pryednannya Ukrainy do Bolons'koho protsesu : materialy Vseukr. nauk.-metod. konf. –Kh. : 2004. – S. 3–4.

3. Havryshchak H. R. Kompetentnist' ta klyuchovi kompetentsiyi vykladacha VNZ. Profesiyni kompetentsiyi ta kompetentnosti vchytelya : Materialy rehional'noho naukovopraktychnoho seminaru / H. R. Havryshchak. – Ternopil' : Vyd-vo TNPU im. V. Hnatyuka, 2006. – S. 31–33.

4. Yl'yasov Y. Y. Proektyrovanye kursa obuchenyya po uchebnoy dystsypline: Posobyе dlya prepodavateley / Y. Y. Yl'yasov, N. A. Halatenko – M. : Yzd. korporatsyya «Lohos», 1994. – 208 s.

5. Zeer Э. F. Kompetentnosnyu podkhod kak metodolohycheskaya pozytyaya obnovlenyya professyonal'noho obrazovanyya / Э. F. Zeer. Vestnyk Uchebno-metodycheskoho ob'edynenyya po professyonal'no-pedahohycheskomu obrazo-

vanyuu. – Ekaterynburh: Yzd-vo Ros. Hos. Prof.-ped. Un-ta, 2005. Выр.1 (37). – S. 5–6

Shyshov S. E. Ponyatyе kompetentsyy v kontekste kachestva obrazovanyya / S. E. Shyshov. – Standartu y monytorynh v obrazovanyu, 1999. – №2, – S. 30–34.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бондаренко Микола Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наукові інтереси: становлення і розвиток інженерно-педагогічної освіти в Україні.

Апан'сва Наталія Вікторівна – старший викладач кафедри професійної освіти та комп'ютерних технологій Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наукові інтереси: становлення і розвиток інженерно-педагогічної освіти в Україні.

УДК 811.11-112:26

СПЕЦИФІКА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ЛЕКСИКОЛОГІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ»

Людмила ЛИСЕНКО (Кіровоград)

Постановка проблеми. Зі змінами у суспільстві відбуваються і зміни у лексико-семантичній системі – і це сприяє забезпеченню комунікативних потреб людства. У вузівському курсі вивчення лексики іноземних мов спостерігається довільний характер. Відтак основна мета, яку повинен ставити викладач курсу лексикології перед собою, – це систематизація лексичного матеріалу з метою збільшення продуктивності знань студентів, що висуває нові й нові вимоги до фахової підготовки студентів. Сучасні вимоги суспільства до випускників – це не лише здобуті необхідні лінгвістичні знання, а й бездоганне володіння ними у власному мовленні. Так, фахова підготовка здійснюється у процесі викладання всіх лінгвістичних дисциплін, але курс сучасної лексикології в цьому процесі займає особливе місце.

Аналіз методики викладання сучасної англійської мови у вищих навчальних закладах показує найтісніший зв'язок продуктивності і якості знань студентів у рамках інших основних лінгвістичних дисциплін, а отже, й має безпосереднє практичне спрямування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує: у викладанні лексикології англійської мови зверталось багато дослідників: вітчизняні лексикологи Г. Б. Антрушина, В. Д. Аракін, В. Б. Арнольд, Л. Г. Верба, І. В. Корунець тощо, а також британські науковці, як І. Возерспун, К. Кей, Д. Лі та ін. [1, с.7].

Виклад основного матеріалу. Лексикологія як розділ науки про мову є одним з компонентів дисциплін, викладання яких передбачається на інтеграційній основі.

Лексикологія – це галузь лінгвістики, яка вивчає словниковий склад сучасної англійської мови і його базові положення відбивають рівень знань вітчизняної і зарубіжної гуманістики в цій області.

Мета курсу «Лексикологія англійської мови» – ознайомлення студентів з основними теоретичними положеннями сучасної лексикології в області англійської мови. Специфіка цього курсу полягає, з одного боку, в тому, що він є теоретичною базою для практичного оволодіння словниковим складом мови і служить підвищенню його якості, а з іншого, – опирається на знання студентів, отримані на заняттях з практичного курсу англійської мови. Викладання курсу лексикології пов'язане з іншими теоретичними дисциплінами: «Вступ до мовознавства», «Теоретична граматики», «Теорія перекладу», «Стилістика» [3, с.130] і опирається на їх зміст.

Відповідно до програми рамках курсу «Лексикологія англійської мови» у студентів формуються наступні знання і уміння:

- знання основних лексикологічних понять;
- знання основних напрямів у вивченні слова і його значення;
- знання існуючих парадигматичних стосунків в системі сучасної англійської мови;
- знання закономірностей зміни значень слова;
- знання шляхів збагачення словникового складу англійської мови;
- знання основних проблем фразеології англійської мови;
- знання методів аналізу лексики англійської мови;